

Herpetologische reis naar Andalusië en Murcia (Zuid-Spanje)



Eerste site van de dag met Iberische mutsslang (*Macroprotodon brevis*), Iberische vroedmeesterpad (*Alytes cisternasii*) (zie inzet) en meer

Tekst en foto's: Jeroen Speybroeck - herpetologische werkgroep HYL A

Het zuiden van Spanje herbergt verschillende Iberische endemen inzake amfibieën en reptielen. We bezochten gebieden in de provincies Huelva, Cádiz, Granada, Jaén, Almería en Murcia. Een groot deel van onze tijd spendeerden we in PN Doñana en omgeving, PN de los Alcomocales en de Sierra de Cazorla. Hoewel enerzijds de voortplanting van verschillende amfibieënsoorten reeds lang afgelopen was en anderzijds het aantal gevangen slangen hoger had kunnen liggen iets later in het jaar, was onze trip erg geslaagd. Eénenveertig soorten, amfibieën (15) en reptielen (26), werden waargenomen, zodat het gekozen jaargetijde een goed compromis bleek voor



Chalcides bedriagai

het vinden van zowel amfibieën als reptielen. We waren met negen. Voorafgaandelijk werd heel wat informatie verzameld via allerlei herpetologen en ter plaatse werden we geholpen door Juan Pablo Gonzalez de la Vega, Victor Gabari Boa en Daniel, Javier en een kerel wiens naam ik vergeeten ben (Huelva), Luis García Cardanete (Granada & Jaén) en Pilar Sánchez Sánchez (Murcia).

14 april - Eerste soorten in de regen

Onze eerste soorten zagen we aan het vliegveld van Jerez de la Frontera: muurgekko (*Tarentola mauritanica*), Moorse wormhagedis (*Blanus cinereus*) en gestreepte hazelskink (*Chalcides striatus*). Onderweg naar ons eerste verblijf in de stad Huelva, stopten we nabij Almonte en vonden er larven van rugstreepad (*Epidalea calamita*), muurgekko, Moorse beekschildpad (*Mauremys leprosa*) en tientallen juvenielen plus twee adulten van Iberische schijftongkikker (*Discoglossus galganoi*). 's Avonds ontmoetten we Juan Pablo in Huelva en maakten plannen voor de volgende drie dagen.

15 april - zuidelijk deel provincie Huelva (1) Victor en Daniel brachten ons eerst naar een open naaldbos. We vonden er rugstreepad, Iberische meerkikker (*Pelophylax perezii*), twee Iberische mutsslangen (*Macropoto-*

don brevis), een Iberische vroedmeesterpad (*Alytes cisternasii*), larven van Iberische knoflookpad (*Pelobates cultripipes*), Algerijnse zandloper (*Psammoudromus algirus* – alom tegenwoordig), adderingslang (*Natrix maura*) en ribbensalamander (*Pleurodeles walii*). Hierna bezochten we een ruïne nabij Huelva-stad, met een dode gewone pad (*Bufo bufo*), Moorse wormhagedis, Algerijnse zandloper, muurgekko en redelijk wat Iberische skink (*Chalcides bedriagai*). Vervolgens vonden we gewone kameleon (*Chamaeleo chamaeleon*) op een gekende plek nabij de kust. Na wat te eten, maakten we een lange wandeling bovenop een zandige klif langs kust nabij Mazagon. Vreemd genoeg geen Zuidwest-Iberische hagedis (*Podarcis carbonelli*) te zien, wel franjeteenhagedis (*Acanthodactylus erythrus*) en Algerijnse zandloper. Bij zonsondergang reden we naar El Acebuche en ontmoetten



Natrix maura



Habitat van *Pelodytes ibericus* (inzet linksboven), *Discoglossus jeanneae* (inzet rechtsboven), *Chalcides striatus* (inzet linksonder), *Pelophylax perezi* en *Timon lepidus* (inzet rechtsonder)

er Nederlandse collega's van RAVON. Ze toonden ons twee wipneusadders (*Vipera latastei gaditana*) die ze hadden gevangen. Ook onze eerste hagedisslang (*Malpolon monspessulanus*). We aten allen tesamen in El Rocio en hierna ging ons team wat rondrijden in het donker. We vonden mediterrane boomkikker (*Hyla meridionalis*), adderringslang, Iberische meerkikker, rugstreeppad en Iberische knoflookpad nabij El Acebuche.

16 april - Zuidelijk deel provincie Huelva (2)
Eerst terug naar El Acebuche. Veel Zuidwest-Iberische hagedis. Terwijl de meesten van ons de Nederlandse adders fotograferden, kon Peter zich niet bedwingen en ving er nog eentje. In hetzelfde gebied ook franjeteenhagedis, muurgekko, Algerijnse en ook Spaanse zandloper (*Psammotromus hispanicus*). In de moerassen werd, helaas, roodwangschildpad (*Trachemys scripta elegans*) gezien. Twee andere vrienden van Juan Pablo gidsten ons doorheen enkele sites in de omgeving, zonder dat we extra soorten vonden maar wel nog een wipneusadder, adderringslang, Iberische



Natrix natrix astreptophora

meerkikker, hagedisslang, Moorse wormhagedis, ribbensalamander en dikkoppen van Iberische knoflookpad en rugstreeppad.

17 april - Noordelijk Huelva

Juan Pablo ging zelf met ons op pad langsheen heel wat sites richting de Sierra Morena. Eerste stop aan een oud treinstation met adderringslang, muurgekko, Algerijnse zandloper en larven van Iberische groengestipte kikker (*Pelodytes ibericus*). Verder naar het noorden, onze eerste parelhagedis (*Timon lepidus*) op een klein stort. Verder naar een dorpje met een paar mooie poelen met larven van dwergmarmersalamander (*Triturus pygmaeus*), rugstreeppad, Iberische meerkikker en waarschijnlijk (West-)Iberische schijffongkikker. Ook nog een hagedisslang. Aan een zijtak van de Rio Tinto, niet veel behalve Moorse wormhagedis en Europese tijtjak (*Hemidactylus turcicus*). Hierna, enkele ruinetjes met mutsslang. Dan het Embalse de Campofrio met meer Europese tijtjak, Algerijnse zandloper, Iberische meerkikker, mutsslang, larven van vuursalamander (*Salamandra salamandra morenica*) en Iberische watersalamander (*Lissotriton boscai*) en Spaanse muurhagedis (*Podarcis hispanicus* morphotype 2). Laatste stop was een verlaten mijnwerkersdorp met een adulte vuursalamander en Moorse wormhagedis. We namen afscheid van Juan Pablo en gingen naar Fuente de la Corcha, waar we een mooi concert kregen van mediterrane boomkikker en vonder er ook Iberische meerkikker, rugstreeppad en Iberische watersalamander.

18 april - PN de los Alcornocales (1)

We verlieten Huelva en verbleven enkele dagen in Alcala de los Gazules. Na het vinden van een hostel, reden we zuidwaarts en nabij Los Barrios, doorzochten we een wei-de met tientallen juvenielen van Iberische schijffongkikker (*Discoglossus galganoi jeanneae*), enkele van Iberische groengestipte kikker, samen met Iberische meerkikker, gestreepte hazelskink and parelhagedis. Op onze terugweg stopten we bij een partij grote rotsen met een beek. Here vonden we Maghrebijnse muurhagedis (*Podarcis vaucheri*), Algerijnse zandloper en een juveniele vuursalamander ((onder)soort *longirostris*). In de late namiddag, zochten we een laatste keer nabij de afrit van de snelweg in Alcala en vingden twee hoefijzerslangen (*Hemorrhhois hippocrepis*) en een gestreepte hazelskink.

19 april - PN de los Alcornocales (2)

We deden een rondrit doorheen het gebied and stopten een eerste maal nabij Estacion de San Roque. We vonden meteen een dode Iberische schijffongkikker. Niet echt een succesvolle stop (Algerijnse zandloper, Moorse beekschildpad) maar Peter vond



Pelobates cultripes



Podarcis carbonelli

wel een levende adulte schijftongkikker. Nabij Castellar de la Frontera, Maghrebijnse muurhagedis, opnieuw larven en juvenielen van (Oost-) Iberische schijftongkikker, Europese tijtjak, gestreepte hazelskink en Moorse wormhagedis. Op een col ten noorden van Jimena de la Frontera, enkel opnieuw Maghrebijnse muur. In La Saucedá, een dode hagedisslang, adderringslang, nog een juveniele vuursalamander (*longirostris*) en een volwassen ringslang (*Natrix natrix astreptophora*), die ver van algemeen is in Zuid-Spanje.

20 april - PN de los Alcornocales (3)

We deden andermaal een rondrit en stopten een eerste maal op de Puerto de El Boyar, zonder veel succes. Even onder Grazalema, Iberische skink en gestreepte hazelskink, Moorse wormhagedis, Maghrebijnse muurhagedis en Algerijnse zandloper. Een open grasveldje langs de weg doorheen het eikenbos met veel gestreepte hazelskink, parelhagedis en larven van gewone pad en vuursalamander (opnieuw *longirostris*). Laatste stop op een typische plek van Spaanse zandloper, samen met gewone pad en Maghrebijnse muurhagedis.

21 april - Van PN de los Alcornocales naar Loja

We verhuisden oostelijk naar Loja, waar we 's avonds Luis Garcia zouden ontmoeten. Eerste stop aan een bergbeek nabij Canillas de Aceituno gaf hagedisslang, adderringslang, Algerijnse zandloper, een ongeïdentificeerd type Spaanse muurhagedis (*Podarcis hispanicus s.l.*) en de eerste dikkoppen van Andalusische vroedmeesterpad (*Alytes dickhilleni*). Nabij Alcaucin, opnieuw Algerijnse zandloper en adderringslang aka het alomprezente duo. Langs de Puerto de los Alazoras reden we vanuit Malaga Granada binnen en vonden ribbensalamander, larven van Iberische groengestipte kikker, rugstreeppad en parelhagedis. 's Avonds ontmoetten we Luis en na zonsondergang toonde hij ons enkele nabije poelen met dwergmarmersalamander, adderringslang, mutsslang, ribbensalamander, muurgek-



Rhinechis scalaris



Chamaeleo chamaeleon

ko, mediterrane boomkikker en Iberische meerkikker.

22 april - Andújar en noorden van provincie Jaén

Met een goede kans om Spaanse lynx te zien, reden we een heel eind noordwaarts. Terwijl de zoogdierfanaten zittend en wachtend de dag doorbrachten, ging een aantal van ons op rondrit in de omgeving met Luis. Waargenomen soorten waren Algerijnse zandloper, Moorse beekschildpad, parelhagedis, hoefijzerslang, hagedisslang, adderringslang, rugstreeppad and larven van Iberische knoflookpad. Nog steeds geen trapslang (*Rhinechis scalaris*) ... We pikten de onfortuinlijke lynx watchers op en reden nog verder naar het noorden tot aan de noordgrens van Andalucía. In het donker, stopten we bij een beek (met een kikkergekwak verstorende party aan de gang) en vonden er mediterrane boomkikker, Iberische watersalamander dichtbij diens oostelijke verspreidingsgrens en Iberische vroedmeesterpad. Hierna volgde een lange rit terug naar Loja, in apokalyptische stortregen.

23 april - Westen van de provincie Granada



Salamandra salamandra morenica

Luis gidste ons andermaal. Eerst een heel nabije schijftongkikkerplek die echter droog stond – enkel Moorse wormhagedis. Bij een stop bij nog maar eens een poel, vond Peter een onverwachte maar zeer gesmaakte Girondische gladde slang (*Coronella girondica*). Slechts minuten later kwam Luis te voorschijn met onze eerste trapslang. Nadien bezochten we twee sites voor Andalusische vroedmeesterpad. Korte stop onderweg bij een nest van havikarend, waar Bram nog een mutsslang vond. Op beide plekken enkel vroedmeesterlarven en 1 dood adult plus nog een mutsslang, Moorse wormhagedis, een dode gewone pad, enkele ribbensalamanders en Iberische meerkikker.

24 april - Van Loja naar de Sierra de Cazorla (1)

We verlieten Loja en bereikten de Sierra de Cazorla onder bewolkte hemel. Op een plek aangeduid door onze Nederlandse collega's, vonden we enkel Spaanse muurhagedis (type ??), Moorse wormhagedis en Algerijnse zandloper. Met wat nog reste van de dag, bezochten we Puente de las Herrerías voor Andalusische vroedmeesterpad. Iberische meerkikker en Iberisch



Vipera latastei gaditana

skink warden gevonden. 's Nachts riepen er enkele vroedmeesters maar we kregen er geen te pakken.

25 april - Sierra de Cazorla (2)

Beter weer en zon deze keer, waardoor we verschillende Andalusische kielhagedissen (*Algyroides marchi*) te zien kregen op de 'Nederlandse' plek at the "Dutch site" plus een DOR vroedmeesterpad. Hierna maakten we een korte wandeling vanuit het bezoekerscentrum langs de Rio Borosa. We vonden Iberische meerkikker, parelhagedis, adderringslang, Spaanse muurhagedis, Algerijnse zandloper, gestreepte hazelskink, Andalusische kielhagedis en muurgekko. Vervolgens reden we naar de oevers van de Embalse de Tranco, waar we

slechts gestreepte skink en Algerijnse zandloper vonden. 's Avonds keerden we terug naar Puente de las Herrerias en deze keer slaagden we erin een adulte Andalusische vroedmeesterpad te verschalken.

26 april - Sierra de Cazorla (3)

Aan de bronnen van de Guadalquivir vonden we Spaanse muurhagedis, Andalusische kielhagedis, parelhagedis, Algerijnse zandloper en muurgekko. Nabij een ruinetje onderweg terug naar ons hostel in La Iruela vonden we een waterbak vol met vroedmeesterlarven. Dezelfde hagedissensoorten opnieuw in de omgeving.

27 april - Van Jaén naar Almería

Alweer verder oostwaarts, doorheen Granada naar het noorden van de provincie Almería. Geïnspireerd door Pinho et al. (2006), gingen we op zoek naar *Podarcis hispanicus s.s.* Dieren van Puebla de Don Fadrique en Galera zagen er vrijwel hetzelfde uit. In het eerste plaatsje vonden we ook Spaanse zandloper en Moorse wormhagedis, in het tweede ook Moorse beekschilpad, Algerijnse zandloper en adderringslang. Ook een DOR parelhagedis ((onder)soort nevadensis) vlakbij. We verbleven in Vélez-Blanco. We vonden er Iberische meerkikker, rugstreepad en een groengestipte kikker. Deze laatste werd gevonden in the



Testudo graeca graeca



Bufo bufo

contactzone van *Pelodytes ibericus* en *P. punctatus*. Op basis van morfologie, leek hij meer op *ibericus*, terwijl beschikbare distributiegegevens *punctatus* leken te bevoordelen. Gelijkaardige gevallen van nabije locaties ondergingen DNA-analyse en bleken *punctatus* te zijn.

28 april - Murcia (1)

Pilar (Fundacion Global Nature) toonde ons (in slecht weer) een plek voor Moorse landschildpad (*Testudo graeca graeca*). We vonden schildpadden binnen en buiten een afgesloten stukje, waar Peter twee trapslangen ving. Ook Algerijnse zandloper en muurgekko.

29 april - Murcia (2)

Laatste zoekdag, gedeeltelijk gekleurd door verlies en terugvondst van Gijs' portefeuille. Dicht bij de schildpaddensite van de dag voordien vonden we nog een schildpad(je), een grote hagedisslang, Europese tijtjak en Spaanse zandloper. Laatste zoekstop in PN Carrasoy y el Valle, met Algerijnse zandloper en verschillende parelhagedissen (nevadensis) maar helaas geen te pakken gekregen.

Lijst van waargenomen soorten

1. Vuursalamander (*Salamandra salamandra*) – ondersoort *morenica* en (onder)soort *longirostris*
2. Ribbensalamander (*Pleurodeles waltl*)
3. Dwergmammersalamander (*Triturus pygmaeus*)
4. Iberische watersalamander (*Lissotriton boscai*)
5. Iberische vroedmeesterpad (*Alytes cisternasii*)
6. Andalusische vroedmeesterpad (*Alytes dickhilleni*)
7. (West- en Oost-)Iberische schijftongkikker (*Discoglossus galganoi galganoi* en *Discoglossus galganoi jeanneae* – de laatste zou dan toch slechts een ondersoort zijn – Zangari et al., 2006)
9. Iberische groengestipte kikker (*Pelodytes ibericus*)
10. Groengestipte kikker (*Pelodytes punctatus*)



Hemorrhhois hippocrepis



Triturus pygmaeus met habitat

tatus)

11. Iberische knoflookpad (*Pelobates cultripedis*)
12. Gewone pad (*Bufo bufo*)
13. Rugstreeppad (*Epidalea calamita*)
14. Mediterrane boomkikker (*Hyla meridionalis*)
15. Iberische meerkikker (*Pelophylax perezi*)
16. Roodwangschildpad (*Trachemys scripta elegans*)
17. Moorse beekschildpad (*Mauremys leprosa*)
18. Moorse landschildpad (*Testudo graeca graeca*)
19. Mediterrane kameleon (*Chamaeleo chamaeleon*)
20. Muurgekko (*Tarentola mauritanica*)
21. Europese tijtjak (*Hemidactylus turcicus*)
22. Franjeteenhagedis (*Acanthodactylus erythrurus*)
23. Andalusische kielhagedis (*Algyroides marchi*)
24. Algerijnse zandloper (*Psammodromus algirus*) – implementatie van de taxonomie van Busack et al. (2006) lijkt minstens voorbarig

25. Spaanse zandloper (*Psammodromus hispanicus*) – ondersoorten hispanicus en edwardsianus
26. Parelhagedis (*Timon lepidus*) – ondersoort lepidus en (onder)soort nevadensis
27. Zuidwest-Iberische hagedis (*Podarcis carbonelli*)
28. Maghrebijnse muurhagedis (*Podarcis vaucheri*)
29. Spaanse muurhagedis (*Podarcis hispanicus* s.s. – Galera & Puebla de Don Fadrique)
30. Spaanse muurhagedis (*Podarcis hispanicus* morphotype 2)
31. Iberische skink (*Chalcides bedriagai cobosi*)
32. Gestreepte hazelskink (*Chalcides striatus*)
33. Moorse wormhagedis (*Blanus cinereus*)
34. Hoefijzerslang (*Hemorrhois hippocrepis*)
35. Trapslang (*Rhinechis scalaris*)
36. Adderringslang (*Natrix maura*)
37. Ringslang (*Natrix natrix astreptophora*)
38. Girondische gladde slang (*Coronella girondica*)



Hemidactylus turcicus



Acanthodactylus erythrurus

39. Iberische mutsslang (*Macroprotodon brevis*)
40. Hagedisslang (*Malpolon monspessulanus*)
41. Wipneusadder (*Vipera latastei gaditana*)

Wat we gemist hebben ...

1. Boomkikker (*Hyla arborea*) – gemist op één site in Huelva
2. Europese moerasschildpad (*Emys orbicularis*) – gemist in Huelva en nabij Andujar
3. Gladde slang (*Coronella austriaca*) – erg zeldzaam in Andalucia, vooral op locaties die in April nog met sneeuw bedekt zijn. De aanwezigheid van Iberische smaragdhaagedis (*Lacerta schreiberi*) in Andalucia is twijfelachtig en onbevestigd. Ruïnehagedis (*Podarcis siculus*) werd geïntroduceerd de stad Almería maar dat was ons de moeite niet waard.

Referenties

- Busack, S.D.; Salvador, A.; Lawson, R. (2006). Two new species of the genus *Psammodromus* (Reptilia: Lacertidae) from the Iberian peninsula. *Annals of Carnegie Museum* 75(1): 1-10.
- Pinho, C.; Ferrand, N.; Harris, D.J. (2006). Reexamination of the Iberian and North African *Podarcis* (Squamata: Lacertidae) phylogeny based on increased mitochondrial DNA sequencing. *Molecular Phylogenetics and Evolution* 38: 266-273.
- Zangari, F.; Cimmaruta, R.; Nascetti, G. (2006). Genetic relationships of the western Mediterranean painted frogs based on allozymes and mitochondrial markers: evolutionary and taxonomic inferences (*Amphibia, Anura, Discoglossidae*). *Biological Journal of the Linnean Society* 87: 515-536.

Voor wie meer wil, is er www.hylawerkgroep.be/jeroen/



Discoglossus galganoi